

LAHTI AHTIALA

Purolehto ja Paakkolanmäki I

Kaava-alueen muinaisjäännösten prospektointia ja inventointia

Sami Viljanmaa

Lahden kaupunginmuseo

Päijät-Hämeen maakuntamuseo 2004

Sisällys:

1. Johdanto	3
2. Tutkimushistoriaa ja alueen muinaisjäännösten kuvausta	3
3. Työn toteutuksesta ja tuloksista	4
4. Lopuksi	5

Liitteet:

LIITE 1.	Peruskarttaote 1:20 000
LIITE 2.	Luettelo alueen aiemmista tutkimuksista
LIITE 3.	Aiemmat kaivausalueet ja koekuopat 1:2000
LIITE 4.	Vuoden 2004 koekuopat 1:2000
LIITE 5.	Muinaisjäännökset ja jatkotutkimusten tarve tutkimusalueella 1: 2000

1. Johdanto

Tämä tutkimus on jatkoa Timo Sepänmaan vuonna 2003 tekemälle työlle, jolla selvitettiin Ahtialan seudun kaavoitettaviksi suunniteltujen alueiden muinaisjäännösten esiintymistä ja rajoja. Keväällä 2004 otettiin lähempään tarkasteluun kaavoittamaton alue Sepänojan pohjoispuolella (LIITE 1), jotta alueen kaavoitusta rajoittavien kiinteiden muinaisjäännösten laajuus, nykytila ja tähänastiset tutkimukset (LIITE 2) saataisiin mahdollisimman tarkoin selvitettyä. Tutkittava alue rajautui pohjoisessa ja idässä Hainikkalankatuun ja Paakkolankatuun, etelässä Sepänojaan ja idässä Heikkerönkadun suuntaiseen polkuun. Alue sijoittui muinaisjäännöksiltään rikkaan Paakkolanmäen eteläosiin.

2. Tutkimushistoriaa ja alueen muinaisjäännösten kuvausta

Tutkimusalueelta tunnetaan entuudestaan kaksi muinaisjäännöskohdetta – rautakautinen asuinpaikka Paakkolanmäki I ja Purolehdon kaskiröykkiöalue. Paakkolanmäki I:ssä on tehty laajoja arkeologisia tutkimuksia vuosina 1983-1992. Asuinpaikan keskeiset osat on näissä tutkimuksissa saatu tutkittua, ja kohde ajoittuu löytöjen perusteella noin 1100-1300-luvuille. *Kaivausraporttien mukaan rautakautinen kulttuurikerros jatkuu kaivetuista alueista yhtenäisenä ainoastaan etelään päin, muissa suunnissa kulttuurimaa on luonteeltaan hajanaista ja vähäistä. Kuitenkin on pidetty mahdollisena, että tutkimattomilta asuinpaikan lähialueilta voisi löytyä toinenkin rautakautinen asutuskeskittymä. Paakkolanmäki I:n lounaispuolisia alueita ja Hainikkalankadun pohjoispuolta on koekuopitettu, mutta selviä merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksistä ei ole tavattu.*

Purolehdon röykkiöistä yksi tutkittiin vuonna 1985. Kyseisen kaivauksen perusteella röykkiö tulkittiin lähinnä kaskeamiseen liittyväksi viljelyröykkiöksi, ajoitukseltaan keskiaikaiseksi. *Koko Purolehdon röykkiöalue on koekuopitettu, mutta koekuopista ei ole tavattu varsinaista kulttuurikerrosta, ainoastaan nokista ja hiilensekaista maata kaskeamiseen liittyen. Kaikkia alueen röykkiöitä ei kuitenkaan voida yhden kaivauksen perusteella pitää yksiselitteisesti kaskiröykkiöinä, vaan joukossa voi olla myös myöhempiä viljelyröykkiöitä, toisaalta mahdollisesti rautakautisia hautaröykkiöitäkin. Purolehdon röykkiöalueen luonteen tarkempi selvittäminen edellyttäisi jatkotutkimuksia.*

3. Työn toteutuksesta ja tuloksista

Lähtökohtana keväällä 2004 oli selvittää, onko tutkimusalueelta vielä merkittävässä määrin löydettävissä sellaisia kiinteiksi muinaisjäännöksiksi luettavia ilmiöitä, jotka vaikuttavat alueen kaavoitukseen. Tehokkaan kenttätyön mahdollistamiseksi koottiin yhteen tieto alueella aiemmin kaivettujen alueiden ja koekuoppien sijainnista (LIITE 3). Kenttätöiden aikana pyrittiin maakairalla tehtyjen koepistojen sekä lapiolla kaivettujen koekuoppien avulla selvittämään mahdollisen kulttuurikerroksen esiintymistä aiemmin tutkittujen alueiden ulkopuolella. Kairana käytettiin ns. T-piikkikairaa, jonka avulla voitiin tehdä havaintoja noin puolen metrin syvyyteen saakka. Kairaamalla havainnoitiin maakerroksia muutamien metrien välein, ja mikäli kairan näyte vaikutti tavanomaisesta poikkeavalta, kaivettiin paikalle puhtaaseen pohjamaahan saakka noin 40 cm x 40 cm laajuinen koekuoppa, jonka profiileista maakerroksia voitiin laaja-alaisemmin tarkastella. Lisäksi koekuoppia tehtiin muihinkin otollisilta vaikuttaneisiin kohtiin. Kaikkiaan koekuoppia kaivettiin noin 70 kappaletta (LIITE 4).

Kaivetuissa koekuopissa oli pintaturpeen alla liki poikkeuksetta noin 20 cm – 40 cm paksuinen olemukseltaan jokseenkin homogeeninen peltokerros. Peltokerros päättyi tavallisesti suoraan puhtaaseen pohjahiesuun tai -saveen, paitsi Purolehdon röykkiöalueen länsiosan läheisyydessä, missä pohjamaa oli paikoin kivikkoisempaa moreenia. Purolehdon röykkiöalueen luoteisosan lähettyville kaivetuissa kuopissa tavattiin toisinaan nokea ja hiiltä peltokerroksen yhteydessä, usein korostuneesti kerroksen alaosissa. Pirjo Suutari ja Kimmo Seppänen olivat havainneet saman ilmiön jo vuoden 1985 koekuopituksen yhteydessä, ja tulkinneet sen kaskenpoltosta johtuvaksi. Vastaavanlaista hiilensekaista maata oli myös kahdessa peltoalueen alaosaan kaivetussa kuopassa melko lähellä Sepänojaa, mutta ilmiö vaikutti pienialaiselta ja sen tarkempi olemus jäi epäselväksi.

Selviä merkkejä esihistoriallisesta aktiviteetista tutkimusalueella ei siis koekuopituksen yhteydessä havaittu. Pikemminkin maaperä vaikutti monin paikoin sekoittuneen pohjamaata myöten modernin toiminnan seurauksena, ja ainoa koekuopista tavattu esine oli liitupiipun varren katkelma peltomultakerroksen seasta. Vaikuttaakin siltä, että Paakkolanmäki I:n kaivaukset ovat varsin hyvin kattaneet alueelta löydettävissä olevien esihistoriallisten kulttuurikerrosten keskeiset osat. Pienialaisia kiinteitä muinaisjäännöksiä alueella voi vielä olla säilynyt, vaikka niitä ei koekuopituksen yhteydessä löydettykään.

4. Lopuksi

Kaavoituksen kannalta merkittävimpänä muinaisjäännöksenä alueella voidaan pitää Purolehdon röykkiöaluetta, joka alueen läpi rakennetusta Paakkolankadusta huolimatta edelleen on jokseenkin hyvin säilynyt luonnon- ja kulttuuriympäristön muodostama poikkeuksellinen kokonaisuus. *Aluetta ei voida vapauttaa rakennustoiminnalle, vaan pikemminkin sen luonnetta tulisi vaalia paitsi kohteen luonnonarvojen, myös sen elinkeinohistoriallisen merkityksen vuoksi (LIITE 5). Mikäli rakennustoiminta vaarantaa Purolehdon röykkiöalueen reunaosien röykkiöiden säilymistä, on kyseiset röykkiöt tutkittava tasokaivauksilla.*

Purolehdon röykkiöalueen länsipuolelle sijoittuvassa osassa tutkimusaluetta ei ole kaivausraporteista kerätystä aineistosta ja maastoon tehdyistä koekuopista saatujen tietojen perusteella odotettavissa suuria esteitä rakennustoiminnalle. Pääosa alueesta voidaankin kaavoittaa rakennuskäyttöön. *Mikäli rakentamista suunnitellaan Paakkolanmäki I:n rautakautisen asuinpaikan kohdalle liitteeseen 5 merkitylle alueelle, on asuinpaikan vielä kaivamattomat osat tutkittava pelastuskaivauksilla. Lisäksi jos asuinpaikan läheisyydessä suoritetaan laaja-alaisia maansiirtotoimia esimerkiksi katujen teon yhteydessä, on töitä oltava valvomassa arkeologisen koulutuksen saanut henkilö. Mikäli valvonnan aikana havaitaan kiinteitä muinaisjäännöksiä, on havaitut jäännökset tutkittava pelastuskaivauksilla ennen maansiirtotoimien jatkamista.*

Lahdessa 24.5.2004

Sami Viljanmaa

Peruskarttaote 1:20 000

Karttalehti 3111 06 AHTIALA, painettu 1998

Tutkimusalue keväällä 2004 / S. Viljanmaa

Luettelo alueen aiemmista tutkimuksista

Raportteja säilytetään Lahden kaupunginmuseon arkistossa

Kärhä, Pirjo 1983. Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki I – Koekaivaus 1.6.-30.6.1983.

Seppänen, Kimmo & Suutari, Pirjo 1985. Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki II:1, II:2, III, Purolehto sekä Sipuran työväentalo – Kaivaus 20.5.-31.7.1985.

Seppänen, Kimmo 1986. Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki – Kaivaus 1.6.-31.7.1986.

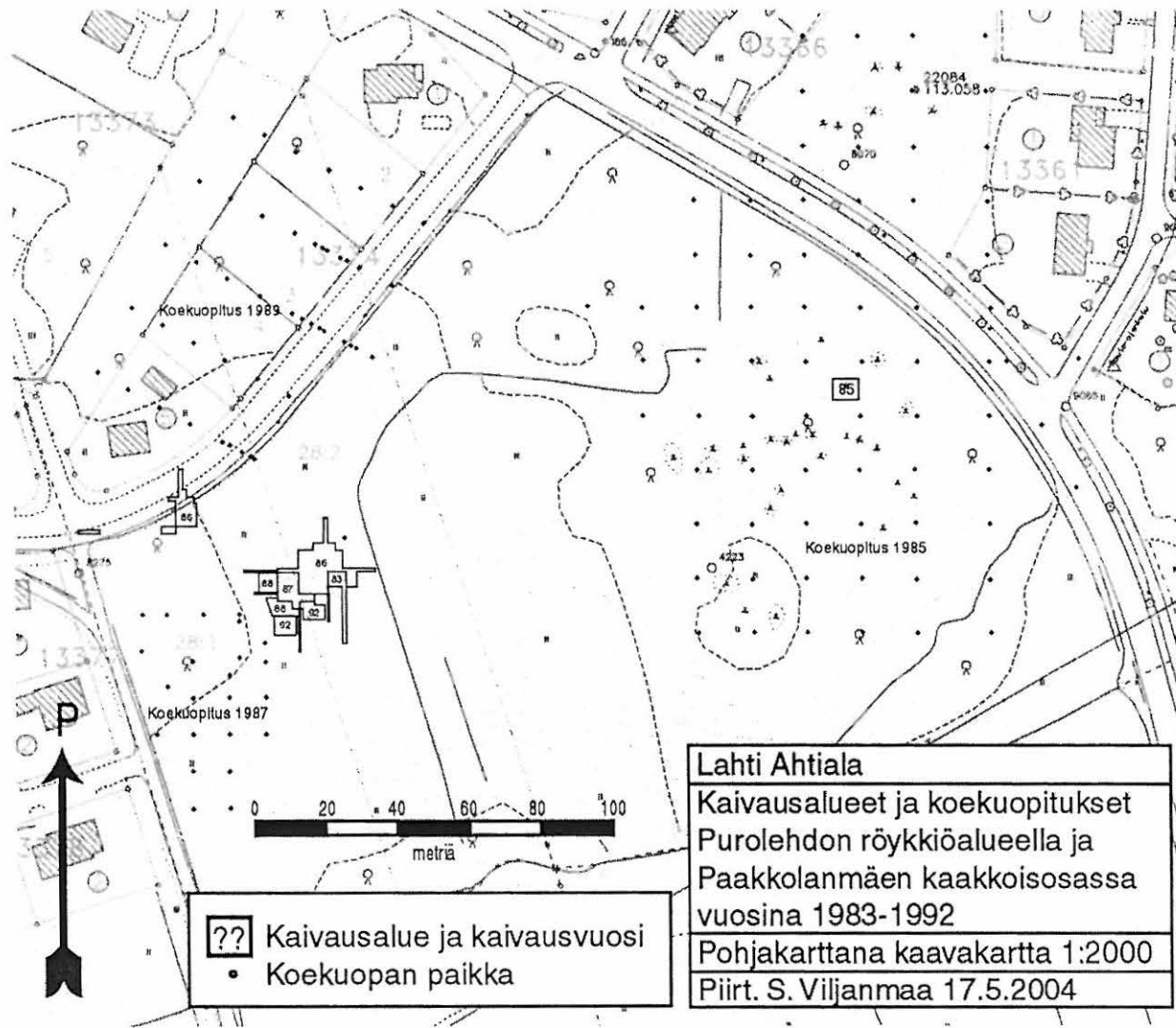
Takala, Hannu 1987. Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki – Kaivaus 25.5.-30.6.1987.

Takala, Hannu 1988. Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki – Kaivaus 23.5.-30.6.1988.

Takala, Hannu 1989. Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki, Herrasmanni, Ristimäki, Sipuran pellot – Arkeologisia tutkimuksia 1989.

Takala, Hannu 1992. Lahti, Ahtiala, Paakkolanmäki – Kaivaus 1992.

Sepänmaa, Timo 2003. Lahti Ahtiala – Kaava-alueen muinaisjäännösten inventointi ja prospektointi 2003.

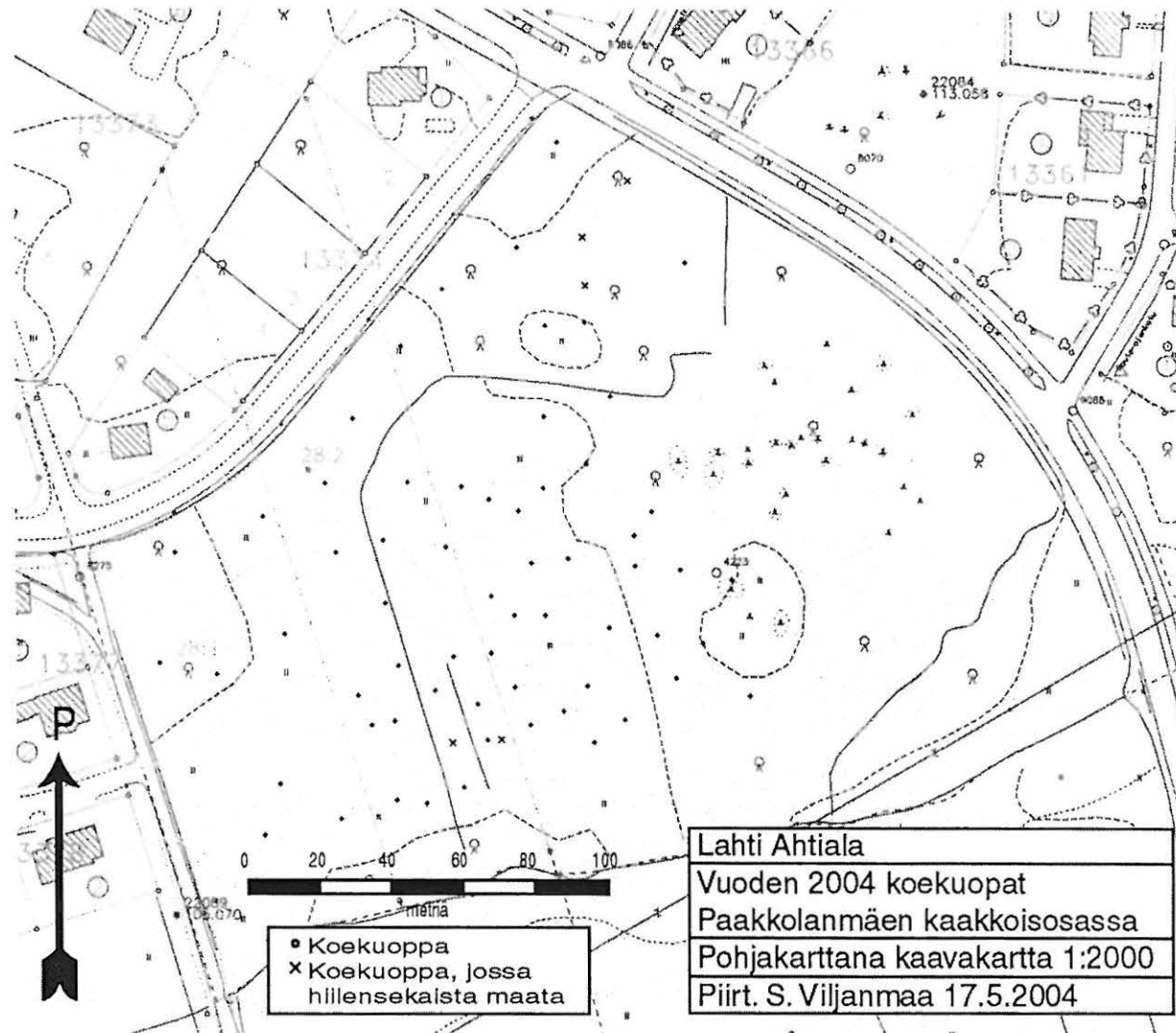

Lahti Ahtiala
 Kaivausalueet ja koekuopitukset
 Purolehdon röykkiöalueella ja
 Paakkolanmäen kaakkoisosassa
 vuosina 1983-1992
 Pohjakarttana kaavakartta 1:2000
 Piirt. S. Viljanmaa 17.5.2004

?? Kaivausalue ja kaivausvuosi
 • Koekuopan paikka

LITE 3

LITE 4

 Rautakautisen asuinpaikan
Paakkolanmäki | tutkitut alueet.

 Tunnettu muinaisjännös.
Alue tutkittava kaivauksin
ennen maankäyttöä.

 Alue tunnetun muinais-
jännöksen välittömässä
läheisyydessä. Maansiirto-
toimet alueella toteutettava
arkeologin valvonnassa.

 Purolehdon röykkiöalue.
Säilytettävä keskeisiltä
osiltaan muinaisjännösalueena.
Mikäli rakennustoiminta uhkaa
alueen reunaosien röykkiötä,
on röykkiöt tutkittava kaivauksilla.

 Alueella ei ole Muinaismuistolain
edellyttämää estettä rakennus-
toiminnalle.

